Eco-Edu Hubs

DĀRZKOPĪBA

Šī publikācija tapusi projekta “Eco-Edu Hubs” ietvaros, ko īsteno jauniešu organizācijas “Relearn” (Z-viedrija), “Rasio Perspektiva” (Latvija), “GENERATOR” (Serbija) un “GoGreen” (Ziemeļmaķedonija).

Īpašs paldies "ARNO" (Ziemeļmaķedonija) un "Club NGO Student-Youth Council" (Gruzija).

Šajā publikācijā atspoguļots tikai autoru viedoklis, un ES nenes atbildību par jebkādu tajā ietvertās informācijas izmantošanu.

Co-funded by the European Union

Erasmus+

RELEARN SUDERBYN

GENERATOR

YOUTH ORGANIZATION PERSPEKTIVA NON GOVERNMENTAL

GoGreen

Dārzkopība audzē dabas skaistumu un kopj dvēseli.
Dārzkopība ir sena prakse, kas mainījusies līdzi laikam, kultūrai un ģeogrāfijai, piedāvājot dziļu saikni starp cilvēkiem un dabisko pasauli. No nelielām kastēm pilsētas dzīvokļos līdz plašām ainavām lauku muižās dārzkopība ir daudzpusīga un atdevīga darbība, kas sniedz neskaitāmus ieguvumus gan indivīdiem, gan kopienām. Šajā bukletā aplūkota dārzniecības māksla, tās vēsturiskā nozīme, tās ietekme uz garīgo un fizisko labsajūtu, kā arī tās loma vides vadības veicināšanā, bet sniegti arī padomi pamatdārzniecībai.

Dārzniecības vēsturiskā nozīme:

Dārzkopības vēsture aizsākusies ar senām civilizācijām, kur cilvēki atklāja augu kultivēšanas mākslu pārtikai un estētiskam baudījumam. Sākot ar Bābeles pakārtajiem dārziem un beidzot ar Taja Mahala dārziem, šie dārzkopības brīnumi ir atrodami visas vēstures garumā. Viduslaiku Eiropā monastiskajiem dārziem bija izšķiroša nozīme ārstniecības augu nodrošināšanā un barošanā gan mūkiem, gan apkārtējām kopienām. Turklāt renesanses dārzi kļuva par bagātības un izsmalcinātības simbolu, kas radīts, lai izraisītu emocijas un iedvesmotu radošumu. Dārzniecības kultūras nozīme gadsimtu

savienoties ar dabu izpausme.

Dārzkopības ārstnieciskais raksturs:

Ārpus vēsturiskās nozīmes dārzkopība sniedz neskaitāmus terapeitiskus labumus prātam, ķermenim un dvēselei. Pētījumi pierādījuši, ka laika pavadīšana dārzā mazina stresu, trauksmi un depresiju, vienlaikus uzlabojot vispārējo garīgo labsajūtu. Augu stādīšanas, kopšanas un augšanas vērošana var būt dziļi meditatīva pieredze, ļaujot cilvēkiem rast mierinājumu un savienoties ar pašreizējo brīdi. Turklāt dārzkopības fiziskie aspekti, piemēram, rakšana, ravēšana un laistīšana, nodrošina vingrinājumu veidu, kas veicina sirds un asinsvadu veselību un spēku

Vides pārvaldība un ilgtspēja:

Dārzkopībai ir arī būtiska nozīme vides pārvaldības un ilgtspējas veicināšanā. Tā kā klimata pārmaiņas kļūst par aizvien neatliekamāku globālu problēmu, piemājas dārzi un Kopienas zaļās telpas kalpo par izšķirošiem biotopiem vietējiem savvaļas dzīvniekiem un palīdz neitralizēt pilsētu siltuma salas. Turklāt bioloģiskās un reģeneratīvās dārzkopības metožu, piemēram, kompostēšanas un ūdens saglabāšanas, praktizēšana veicina veselīgāku augsni un samazina kaitīgu ķīmisko vielu izmantošanu. Audzējot pārtiku uz vietas, dārzkopji var samazināt ekoloģisko pēdu un atbalstīt ilgtspējīgāku pārtikas sistēmu.

Kopienu un sabiedrības ieguvumi:

Papildus individuālajiem ieguvumiem dārzkopība veicina kopības sajūtu un sociālo saikni. Piemēram, kopienas dārzi pulcē cilvēkus no atšķirīgām vidēm, radot kopīgu telpu, kur indivīdi var mācīties viens no otra, apmainīties ar zināšanām un veidot ilgstošas draudzības. Šie dārzi bieži kalpo kā izglītojošas platformas, kur bērni un pieaugušie var uzzināt par svaigu produktu vērtību, vides saglabāšanas nozīmi un prieku strādāt kopā kopīga mērķa labā.

Kompostēšanas ieguvumi:

• **Atkritumu samazināšana:** Kompostēšana palīdz nošķirt organiskos atkritumus no atkritumu poligoniem, tādā veidā samazinot kaitīgo siltumnīcefekta gāzu, kā piemēram, metāna, veidošanos

• **Augsnes bagātināšana:** komposts ir ar barības vielām bagāts augsnes papildinājums, kas uzlabo augsnes struktūru, ūdens aizturi un veicina augsnes auglību, tādā veidā veicinot augu augšanu.

• **Ilgtspējīga dārzkopība:** kompostēšana veicina ilgtspējīgu dārzkopības praksi, pārstrādājot organiskos atkritumus un samazinot vajadzību pēc sintētiskā mēslojuma.

• **Ieguvumi videi:** samazinot atkritumu daudzumu, kas nonāk poligonos un uzlabojot augsnes veselību, kompostēšana veicina vides saglabāšanu un ilgtspējīgu resursu pārvaldību.

Kompostēšanas padomi:

• **Sabalansēts maisījums:** Saglabājiet līdzsvarotu zaļo un brūno materiālu maisījumu savā komposta kaudzē, lai nodrošinātu pareizu sadalīšanos un izvairītos no smakas.

• **Ventilācija:** regulāri apgrieziet vai samaisiet kompostu, lai nodrošinātu mikroorganismus ar skābekli un paātrinātu to sadalīšanos.

• **Komposta izmērs un mitrums:** komposta kaudzēm jābūt pietiekami lielām, lai saglabātu siltumu, bet tajā pašā laikā arī pietiekami mazām, lai nodrošinātu atbilstošu ventilāciju. Uzturiet komposta mitruma līmeni līdzīgi kā izspiestam sūklim.

• **Izvairieties no gaļas un piena produktiem:** izvairieties no gaļas, piena un taukainas pārtikas kompostēšanas, jo šie produkti var piesaistīt kaitēkļus un palēnināt kompostēšanas procesu.

Kompostēšana

Kompostēšana ir dabisks organisko materiālu, kā piemēram, virtuves atkritumu, sētas atkritumu un citu bioloģiski sadalāmu materiālu, pārstrādes process ar barības vielām bagātā augsnē, kas pazīstams kā komposts. Kompostēšana ir ilgtspējīga un videi draudzīga prakse, kas samazina atkritumu daudzumu, bagātina augsni un nodrošina labvēlīgus apstākļus augu augšanai. Iegūto kompostu, ko bieži dēvē par "melno zeltu", var izmantot dārzos, fermās un ainavu veidošanā, lai uzlabotu augsnes struktūru un auglību.

Kā darbojas kompostēšana:

Kompostēšana ietver organisko materiālu sadalīšanos, ko veic mikroorganismi, kā piemēram, baktērijas, sēnītes un tārpi. Šie organismi sadala materiālus vienkāršākos savienojumos, izmantojot procesu, ko sauc par aerobo sadalīšanos, kam nepieciešams skābeklis. Veiksmīgai kompostēšanai ir nepieciešams līdzsvars starp zaļajiem (bagāti ar slāpekli) un brūnajiem (bagāti ar oglekli) materiāliem:

Zaļie Materiāli: Tie ir ar slāpekli bagāti materiāli, kā piemēram, virtuves atkritumi(augļu un dārzeņu mizas, kafijas biezumi, olu čaumalas), zaļo augu atgriezumi un svaigi kūtsmēsli.

Brūnie Materiāli: Tie ir ar oglekli bagāti materiāli, kā piemēram, kaltētas lapas, salmi, zāģu skaidas un mazi zariņi.

Kompostēšanas process:

Veidojot kompostu, zaļie un brūnie materiāli tiek sajaukti komposta tvertnē vai kaudzē. Mikroorganismiem sadalot organiskās vielas, kompostēšanas procesā rodas siltums, kas palīdz paātrināt sadalīšanos. Komposta regulāra apgriešana vai maisīšana nodrošina ventilāciju, kas piegādā mikroorganismiem skābekli un paātrina sadalīšanās procesu.

Bioloģiskās daudzveidības uzlabošana un saglabāšana:

Dārzkopība sniedz iespēju uzlabot bioloģisko daudzveidību un dot ieguldījumu tās saglabāšanas pasākumos. Stādot vietējās sugas, dārznieki piesaista apputeksnētājus, kā piemēram, bites, tauriņus un arī putnus, tādējādi spēlējot būtisku lomu šo ekosistēmas kritisko komponentu atbalstīšanā. Turklāt mantojuma saglabāt ģenētisko daudzveidību un aizsargāt augus no izzušanas.

Permakultūra

Viena no dizaina pieejām sava dārza izveidei tiek saukta par permakultūru. Permakultūra ir dizaina filozofija un sistēma, kas koncentrējas uz ilgtspējīgām un atjaunojošām pieejām lauksaimniecībai, zemes izmantošanai un kopienas attīstībai. Termins "permakultūra" ir "pastāvīgās lauksaimniecības" un "kultūras" simbols, uzsverot tā uzsvaru uz ilgstošu un harmonisku cilvēku sistēmu izveidi, kas darbojas saskaņoti ar dabisko pasauli. Permakultūra, ko 70. gados izstrādāja Austrālijas ekologi Bils Molisons un Deivids Holmgrēns, kopš tā laika ir ieguvusi globālu atzinību un tiek izmantota dažādos cilvēka dzīves aspektos. Permakultūras principus var tikt piemērots visās lauksaimniecības darbībām un kopienas attīstības projektiem. Mērķis ir izveidot ilgtspējīgas, produktīvas un izturīgas sistēmas, kas sniedz labumu gan cilvēkiem, gan videi, vienlaikus samazinot negatīvo ietekmi uz vidi.

Desmit permakultūras principi:

- Novērošana: izpētiet un izprotiet dabiskās sistēmas.
- Dizains: izveidojiet ilgtspējīgas un efektīvas sistēmas.
- Ilgtspējība: nodrošiniet ilgtermiņa ekoloģisko līdzsvaru.
- Dabiski modeļi: atdariniet dabas modeļus un procesus.
- Zonas un sektori: stratēģiski plānojiet vietu un elementus.
- Kaudzes funkcijas: maksimāli palieliniet katra elementa lietderību.
- Energoefektivitāte: samaziniet paļaušanos uz ārējo enerģiju.
- Augsnes veselība: dodiet priekšroku veselīgai, auglīgai augsnei.
- Ūdens apsaimniekošana: savāciet un uzglabājiet ūdeni.
- Vietējie resursi: izmantojiet vietēji pieejamos izejmateriālus

Kā izveidot savu dārzu?

Lielākajā daļā Eiropas ir četri atšķirīgi gadalaiki: aukstas ziemas, maigi pavasari, siltas vasaras un krāsaini rudens mēneši. Mainīgie gadalaiki lielā mērā ietekmē augu sugas, kuras iespējams audzēt, kā arī aktivitātes, ar kurām dārznieki nodarbojas visa gada garumā.
Kad esat nolēmis audzēt savu pārtiku savā dārzā vai pagalmā, veiciet tālāk norādītās darbības:

1. Izvēlieties atrašanās vietu

Jums ir jāvēro savs dārzs visas dienas garumā, lai redzētu, kuras vietas saņem visvairāk saules gaismas, jo lielākajai daļai dārzeņu katru dienu ir vajadzīgas 6 līdz 8 stundas saules. Kad esat izvēlējies vietu, vēlams līdzenu, atzīmējiet to un gaidiet pavasari. Darbs jāsāk februārī Eiropas dienvidos un martā vai aprīlī Eiropas ziemeļu daļās.

2. Dārza vietas tīrīšana

Kad nokūst sniegs, iespējams sākt strādāt dārzā.

Sāciet ar nezāļu izravēšanu un liekās zāles noņemšanu.

3. Augsnes pārbaude

Jāpārbauda augsnes barības vielu līmenis. Varat to pārbaudīt oficiālā laboratorijā vai izmantot “Dari Pats” komplektu. Dzīvojamo telpu augsne parasti ir nepietiekama ar barības vielām, tāpēc mēs iesakām pievienot pietiekami daudz organisko vielu. Pievienojiet organiskās vielas tad, kad sākat rakt.

4. Sagatavojiet augsni

Kad esat izravējis un pārbaudījis augsni, sāciet dārza uzaršanu, ar lāpstu rokot vismaz 15 cm dziļi zemē. Pievienojiet kompostu un citus organiskos materiālus. Pēc tam labi nogrābiet augsni. Atzīmējiet vietas katrai augu sugai, kuru plānojat audzēt. Sāciet veidot vagas. Piemēram, tomātiem vai kartupeļiem vajag garas vagas, bet burkāniem – īsas.

5. Sēklu sēšana iekštelpās

Visbiežāk cilvēki sēklas sēj trauciņos iekštelpās, dažas nedēļas pirms veģetācijas sezonas sākuma vai pirms pēdējās prognozētās salnas. Dārzkopības veikalos var atrast sēklas, konteinerus, augsnes maisījumus. Olu kastītes var labi noderēt kā konteineri Uzmanīgi izlasiet uz sēklu paciņas norādīto instrukciju. Novietojiet konteinerus saules gaismā. Pārliecinieties, ka augsne konteineros ir mitra.

6. Augu stādīšana

Kad augi ir 5-10 cm augsti, varat tos pārvietot uz āra augsni. Varat arī izlaist iepriekšējo soli un vienkārši iegādāties gatavus augu stādiņus, kurus pārstādīsit sagatavotajā augsnē. Izrociet bedrītes, ņemot vērā instrukcijas, katra auga stādīšanas īpatnībām. Nospiediet augsni ap saknēm un aplaistiet ietādīto augu.

7. Dārza uzturēšana

Laistiet savus augus regulāri, vasarā pat katru dienu. Izravējiet mirušos un slimos augus, kā arī nezāles. Noņemiet kukaiņus ar rokām vai augu kopšanai izmantojiet augu preparātus. Augstiem augiem, piemēram, tomātiem, izmantojiet kociņus. Un drīz jūsu augi būs gatavi ražas novākšanai!

Dārzkopība uz balkoniem

Uz balokna iespējams audzēt dārzeņus (tomātus, papriku, čili piparus, baklažānus, gurķus, redīsus u.c.) un ogas, kā piemēram, zemenes. Biežāk sastopamajos balkonu dārzos ir garšaugi, piemēram, baziliks, pētersīļi, oregano... Jums vienkārši nepieciešams pietiekami daudz podiņu, mēslotas augsnes un sēklas vai nelieli stādiņi. Ievērojiet norādījumus, kas aprakstīti uz etiķetēm un sēklu iepakojumiem.